บทที่ 16 จำนำ

1. บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา 747 "*อันว่าจำนำนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้จำนำ ส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้*"

สาระสำคัญของสัญญาจำนำมีดังนี้

1) เป็นสัญญาระหว่างผู้รับจำนำกับผู้จำนำ ผู้รับจำนำคือเจ้าหนี้ในมูลหนี้ใดมูลหนี้หนึ่ง ส่วนตัวผู้จำนำนั้นจะเป็นลูกหนี้เองหรือบุคคลภายนอกก็ได้ แต่ต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่จำนำ

2) เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประกันการชำระหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็สามารถบังคับจำนำเพื่อนำมาชำระหนี้ได้

3) เป็นสัญญาที่กฎหมายบังคับ ให้ทำตามแบบ คือ การส่งมอบทรัพย์สินซึ่งจำนำให้แก่เจ้าหนี้ผู้รับจำนำ ดังนั้น ถ้าผู้รับจำนำมิได้รับมอบสังหาริมทรัพย์ไว้ ถึงแม้ผู้จำนำและผู้รับจำนำจะได้ทำหนังสือสัญญาจำนำไว้ต่อกันก็ถือว่าไม่เป็นการจำนำ การ ส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำอาจจะตกลงกันมอบให้ผู้อื่นเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินที่จำนำนั้นก็ได้ และ การจำนำจะต้องเป็นการจำนำสังหาริมทรัพย์เท่านั้น แม้สังหาริมทรัพย์บางชนิดเป็นสังหาริมทรัพย์ที่สำคัญ และมีทะเบียน เช่น เรือกล ไฟ แพ สัตว์พาหนะ ก็ยังจำนำก็ได้

จำนำครอบคลุมเพียงใด การจำนำนั้นย่อมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้กับทั้งค่าอุปกรณ์ ต่อไปนี้ด้วย คือ (*มาตรา 748*)

1) ดอกเบี้ย

2) ค่าสินไหมทดแทนในการไม่ชำระหนี้

3) ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับจำนำ เช่นค่าธรรมเนียมในการขายทอดตลาด

4) ค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาทรัพย์สินที่จำนำ เช่น จำนำม้า ค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาม้า ได้แก่ ค่าอาหาร ค่ายา ค่าคนเลี้ยงม้า เป็นต้น

5) ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่ความชำรุดบกพร่องแห่งทรัพย์สินจำนำซึ่งไม่เห็นประจักษ์

วิธีจำนำ วิธีจำนำจะแตกต่างตามทรัพย์สินซึ่งนำมาจำนำ ดังนี้คือ

1) สังหาริมทรัพย์ทุกชนิดไม่ว่าสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ซึ่งถ้าจะทำสัญญาซื้อขายต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ตาม ก็สามารถนำมาจำนำได้ทั้งสิ้น ดังนั้น วิธีจำนำของสังหาริมทรัพย์ชนิดนี้คือ ผู้จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนำ

2) สิทธิซึ่งมีตราสาร หมายความว่า ได้มีการนำตราสารมาใช้แทนสิทธิหรือตัวทรัพย์ เช่น ใบประทวนสินค้า, ในรับของคลังสินค้า มีวิธีจำนำตาม มาตรา 750 ดังนี้ คือ

(1) ต้องส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับจำนำและ

(2) ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งการจำนำแก่ลูกหนี้แห่งสิทธินั้นด้วย

ถ้ามิได้ทำตามข้อกำหนดดังกล่าว สัญญาจำนำตกเป็นโมฆะ

ถ้าเป็นตราสารประเภทต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 751, 752 และ 753 มีวิธีจำนำดังนี้

1) มาตรา 751 "ถ้าจำนำตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้สลักหลังไว้ที่ตราสารให้ปรากฏการ จำนำเช่นนั้น" ตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่ง เช่น ตั๋วเงินชนิดต่าง ๆ ถ้าต้องการ จำนำเพียงแต่สลักหลังตราสารและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับจำนำเท่านั้น ถ้าไม่มีการสลักหลังจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกว่ามีการจำนำไม่ได้ เช่น ก.รับจำนำเช็คจาก ข.โดย ข.ไม่ได้สลักหลังเช็คเพียงแต่มอบให้เท่านั้น ถ้าเช็คไปอยู่ในมือของ ค. ก.จะเถียงว่าตนรับจำนำไว้ไม่ได้

2) มาตรา 752 "ถ้าจำนำตราสารชนิดออกให้แก่บุคคลโดยนามและจะโอนกันด้วยสลักหลังไม่ได้ ท่านว่าต้องจดข้อความแสดงการจำนำไว้ให้ปรากฏในตราสารนั้นเองและท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้แห่งตราสารหรือบุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้บอกกล่าวการจำนำนั้นให้ทราบถึงลูกหนี้แห่งตราสาร" เป็นตราสารชนิดที่ห้ามโอนโดยอาจมีข้อความ เช่น "เปลี่ยนมือไม่ได้" มีวิธีการจำนำดังนี้ คือ จดข้อความจำนำไว้ในตราสาร และบอกกล่าวการจำนำไปให้ลูกหนี้แห่งตราสารทราบ แล้วส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับจำนำ เมื่อถึงกำหนดชำระก็นำไปขึ้นเงินได้

3) มาตรา 753 "ถ้าจำนำใบหุ้น หรือใบหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บริษัทหรือบุคคลภายนอกเว้นแต่จะได้จดทะเบียนการจำนำนั้นไว้ในสมุดของบริษัทตามบทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะ 22 ว่าด้วยการโอนหุ้นหรือหุ้นกู้" เป็นกรณีจำนำใบหุ้นหรือใบหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อของบริษัท มีวิธีการจำนำดังนี้ คือ ต้องได้จดทะเบียนการจำนำนั้นไว้ในสมุดของบริษัทแล้ว มิฉะนั้นผู้รับจำนำจะอ้างว่าตนได้รับจำนำมาไม่ได้

ข้อสังเกต ใบหุ้นหรือใบหุ้นกู้ดังกล่าวข้างต้นนี้ คือใบหุ้นหรือใบหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อเท่านั้น ถ้าเป็นใบหุ้นหรือใบหุ้นชนิดผู้ถือถ้าจะจำนำก็ส่งมอบกันได้เลย ไม่ต้องจดทะเบียน

2. สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนำ

1) ยึดของจำนำไว้ มาตรา 758 "*ผู้รับจำนำชอบที่จะยึดของจำนำไว้ได้ทั้งหมดจนกว่าจะได้รับชำระหนี้และค่าอุปกรณ์ครบถ้วน*"

2) รักษาทรัพย์ที่จำนำไว้ มาตรา 759 "*ผู้รับจำนำจำต้องรักษาทรัพย์สินจำนำไว้ให้ปลอดภัยและต้องสงวนทรัพย์สินจำนำนั้นเช่นอย่างวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง*" เช่นรับจำนำม้าก็ต้องนำม้าเข้าคอกให้เรียบร้อย

3) รับผิดเมื่อทรัพย์สินที่จำนำนั้นสูญหายหรือบุบสลาย มาตรา 760 "*ถ้าผู้รับจำนำเอาทรัพย์สินซึ่งจำนำออกใช้เองหรือเอาไปให้บุคคลภายนอกใช้สอย หรือเก็บรักษาโดยผู้จำนำมิได้ยินยอมด้วยไซร้ ท่านว่าผู้รับจำนำจะต้องรับผิดเพื่อที่ทรัพย์สินจำนำนั้นสูญหายหรือบุบสลายไปอย่างใด ๆ แม้ทั้งเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไร ๆ ก็คงจะต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่นั่นเอง*" เช่นจำนำม้าไว้ ผู้รับจำนำนำม้านั้นออกมาวิ่งแข่ง หรือใช้งาน หรือให้คนอื่นยืมไปใช้โดยผู้จำนำไม่ยินยอม ถ้าขณะเอาม้าไปใช้งาน ม้าถูกรถสิบล้อชนขาหัก เช่นนี้ ผู้รับจำนำต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้น

เว้นแต่ผู้รับจำนำจะพิสูจน์ได้ว่า ถึงแม้ผู้รับจำนำไม่ได้เอาไปใช้ หรือไม่ได้ให้ผู้อื่นเอาไปใช้ ทรัพย์สินนั้นก็ต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่นั่นเอง ผู้รับจำนำก็ไม่ต้องรับผิด

4) จัดสรรดอกผลที่เกิดจากทรัพย์สินนั้น มาตรา 761 "*ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญา หากมีดอกผลนิตินัยงอกจากทรัพย์สินนั้นอย่างไร ท่านให้ผู้รับจำนำจัดสรรใช้เป็นค่าดอกเบี้ยอันค้างชำระแก่ตน และถ้าไม่มีดอกเบี้ยค้างชำระ*

ท่านให้จัดสรรใช้ต้นเงินแห่งหนี้อันได้จำนำทรัพย์สินเป็นประกันนั้น" ดอกผลนิตินัย เช่น ดอกเบี้ย กำไร ค่าเช่า

5) มีสิทธิได้ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพย์สินที่จำนำ มาตรา 762 "*ค่าใช้จ่ายใด ๆ อันควรแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินจำนำนั้น ผู้จำนำจำต้องชดใช้ให้แก่ผู้รับจำนำ เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญา*"

6) มีสิทธิฟ้องคดี มาตรา 763 กำหนดให้ต้องฟ้องภายในหกเดือนนับแต่วันส่งคืน หรือขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนำ กรณีที่จะฟ้องคดีได้มี 3 ประการคือ

(1) ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อความบุบสลายอันผู้รับจำนำก่อให้เกิดแก่ทรัพย์สินจำนำ เพราะกรณีบุบสลายเท่านั้น ถ้าเป็นกรณีทรัพย์สินนั้นสูญหายต้องใช้กำหนดอายุความอื่น

(2) ฟ้องเรียกให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบำรุงรักษาทรัพย์สินจำนำ

(3) ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอันเกิดแก่ผู้รับจำนำเพราะความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินจำนำ ซึ่งไม่เห็นประจักษ์

3. การบังคับจำนำ

วิธีการบังคับจำนำ มีดังนี้

1) เมื่อจะบังคับจำนำ ผู้รับจำนำต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ก่อนว่า ให้ชำระหนี้และอุปกรณ์ภายในเวลาอันสมควรซึ่งกำหนดให้ในคำบอกกล่าวนั้น (มาตรา 764 วรรคหนึ่ง) ถ้าไม่สามารถจะบอกกล่าวก่อนได้ ผู้รับจำนำจะเอาทรัพย์สินจำนำออกขายทอดตลาดเสียในเมื่อหนี้ค้างชำระมาล่วงเวลาเดือนหนึ่งแล้วก็ให้ทำได้ (มาตรา 765) กรณีที่ไม่สามารถจะบอกกล่าวได้ เช่น ไม่ทราบที่อยู่ของลูกหนี้หรือผู้จำนำ

แต่ถ้าจำนำตั๋วเงิน ท่านให้ผู้รับจำนำเก็บเรียกเงินตามตั๋วเงินนั้นในวันถึงกำหนด ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวก่อน (มาตรา 766)

2) ถ้าลูกหนี้ละเลยไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนำชอบที่จะเอาทรัพย์สินซึ่งจำนำออกขายได้ แต่ต้องขายทอดตลาด ในการขายทอดตลาดนั้น ผู้รับจำนำต้อง บอกเวลาและสถานที่ขายทอดตลาดให้แก่ผู้จำนำเพื่อจะได้เข้าสู้ราคา

3) มาตรา 767 "*เมื่อบังคับจำนำได้เงินจำนวนสุทธิเท่าใด ท่านว่าผู้รับจำนำต้องจัดสรรชำระหนี้ และอุปกรณ์เพื่อให้เสร็จสิ้นไป และถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องส่งคืนให้แก่ผู้จำนำ หรือแก่ผู้บุคคลผู้ควรจะได้เงินนั้น*

ถ้าได้เงินน้อยกว่าจำนวนค้างชำระ ท่านว่าลูกหนี้ก็ยังคงต้องรับใช้ในส่วนที่ขาดนั้น"

เงินจำนวนสุทธิคือเงินที่หักค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ แล้วก็นำมาจัดสรรชำระหนี้ต้นเงินและอุปกรณ์แห่งหนี้ต่าง ๆ ถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องคืนให้แก่ผู้จำนำหรือผู้ควรจะได้เงินนั้น เช่น ทายาท เป็นต้น

แต่ถ้าชำระหนี้ได้ไม่หมด ลูกหนี้ก็ยังต้องรับผิดในเงินที่ค้างชำระนั้นอยู่

กรณีที่มีทรัพย์จำนำหลายสิ่งต่อหนี้รายหนึ่ง มาตรา 768 "*ถ้าจำนำทรัพย์สินหลายสิ่งเพื่อประกันหนี้แต่รายหนึ่งรายเดียว ท่านว่าผู้รับจำนำจะเลือกเอาทรัพย์สินสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกขายก็ได้ แต่จะขายจนเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อใช้เงินตามสิทธิแห่งตนนั้นหาได้ไม่*" เช่น ก.กู้เงิน ข. 100,000 บาท โดยมีแหวนเพชรราคา 120,000 บาท และต่างหูราคา 50,000 บาท เป็นประกัน ข.จะบังคับจำนำโดยเลือกเอาแหวนเพชรหรือต่างหูก็ได้ แต่ถ้า ข.เลือกบังคับเอาแหวนเพชรซึ่งพอชำระหนี้แล้ว ข. จะมาบังคับให้ขายต่างหูอีกไม่ได้

4. ความระงับสิ้นไปแห่งการจำนำ

จำนำระงับไปได้ด้วยเหตุ 2 ประการ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 769 ดังนี้ คือ

1) เมื่อหนี้ซึ่งจำนำเป็นประกันอยู่นั้นระงับสิ้นไป เพราะเหตุประการอื่น มิใช่เพราะอายุความ เพราะหนี้ที่ขาดอายุความไม่ทำให้สัญญาจำนำระงับ กฎหมายยังให้สิทธิแก่ผู้รับจำนำที่จะบังคับจำนำเอาทรัพย์สินซึ่งจำนำชำระหนี้ได้ แม้หนี้ประธานขาดอายุความ

2)เมื่อผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินจำนำกลับคืนไปสู่ครอบครองของผู้จำนำ สัญญาจำนำสมบูรณ์ได้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินซึ่งจำนำให้แก่ผู้รับจำนำ ดังนั้น ถ้าผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินจำนำกลับคืนสู่ผู้จำนำ ไม่ว่าจะยอมเองหรือถูกหลอกก็ตาม ก็ถือว่าการส่งมอบให้ผู้จำนำเอาคืนไป เช่นนี้สัญญาจำนำก็ระงับ

คำพิพากษาฎีกาที่ 490/2502 จำเลยกู้เงินจากโจทก์โดยมอบโค 2 ตัว พร้อมตั๋วพิมพ์รูปพรรณให้โจทก์ยึดถือเป็นประกันต่อมาโจทก์มอบโคที่จำนำให้จำเลยเป็นผู้รักษาหาผลประโยชน์รายได้จำเลยกลับเอาโคที่จำนำนี้ไปโอนใช้หนี้บุคคลภายนอก โจทก์ฟ้องคดีอาญาฐานโกงเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 349 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีเรื่องนี้เมื่อทำสัญญากู้เงินกันแล้ว โจทก์ได้ยินยอมมอบโคทั้งสองกลับคืนไปสู่ครอบครองของจำเลย แม้จำเลยจะเคยนำกลับไปให้โจทก์บ้างเป็นครั้งคราว แต่ผลที่สุดโจทก์ยินยอมกลับคืนแก่จำเลย หวังจะให้จำเลยมีเครื่องมือทำกินนำเงินมาใช้หนี้โจทก์ ดังนี้ ย่อมถือได้ว่า การกู้เงินรายนี้จำเลยหาได้มอบโคทั้งสองตัวเป็นประกันการชำระหนี้ตามความหมายในลักษณะจำนำแต่ประการใดไม่ ข้อที่โจทก์ฎีกาว่าการมอบโคแก่จำเลยไปเป็นเรื่องยืมใช้นั้น ถ้าผู้รับจำนำยอมมอบทรัพย์สินจำนำคืนไปสู่ครอบครองของลูกหนี้ผู้จำนำเสียแล้ว ระยะเวลาเหล่านั้นย่อมปราศจากทรัพย์ที่เป็นประกันการชำระหนี้อันเป็นสิ่งสำคัญของลักษณะจำนำ จะถือเป็นการจำนำหาได้ไม่ เมื่อไม่มีการจำนำโคแก่กันจึงขาดองค์ความผิดข้อสำคัญจำเลยไม่มีความผิดตามฟ้องพิพากษายืน